

Adroddiad Tim Arweinyddiaeth a Gwasanaethau Cyfreithiol ar weithrediad y Polisi Iaith a chyfraniad tuag at wireddu Strategaeth Iaith Gymraeg 2023- 2033

Dyddiad	18/04/2026
Adran	Gwasanaethau Cyfreithiol
Awdur	Iwan G Evans, Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol

1. Pa bolisïau a chynlluniau sydd mewn lle o fewn eich adran er mwyn cyfrannu at amcanion y strategaeth iaith? Nodwch y maes blaenoriaeth (blynyddoedd cynnar, dysgu, gwaith a gwasanaeth, y gymuned neu ymchwil a thechnoleg)

e.e

Enw

Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (Blynyddoedd cynnar a dysgu):

Mae'r maes hwn yn cael sylw penodol yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) ac mae mesurau penodol wedi eu llunio i fonitro cynnydd.

Crynodeb byr

Sicrheir bod pob lleoliad Blynyddoedd Cynnar yn gosod sylfaen gadarn ar gyfer y Gymraeg, a sicrhau fod pob plentyn yn cael asesiad sgiliau iaith, Llythrennedd a Chyfathrebu yn y Gymraeg ar fynediad ac ar derfyn addysg feithrin rhan amser ac ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen.

Mae yr Adran Gwasanaethau Cyfreithiol yn cydweithio gydag adrannau y Cyngor er mwyn cyfrannu at bolisïau, cynlluniau strategol, prosiectau a ffrydiau gwaith penodol sydd yn cyfrannu at amcanion y strategaeth iaith.

Mae gan y Gwasanaethau Cyfreithiol gyfrifoldebau am:

Priodoldeb gan gynnwys rôl Swyddog Monitro

Gwasanaeth Cyfreithiol

Tim Etholiadau a Chofrestru Etholiadol

Cefnogaeth Crwner

Polisiau a chynlluniau strategol perthnasol:

Cydbwyllgor Corfforedig (CBC) - Mae gan y Cyngor rôl arweiniol mewn sawl partneriaeth ranbarthol ac mae'r Gwasanaethau Cyfreithiol wedi chwarae rhan ganolog yn sefydlu trefniadau llywodraethu'r partneriaethau hyn, e.e. y Cydbwyllgor Corfforedig (CBC) ar gyfer y Gogledd. Bellach wrth i'r gwasanaethau yma gael eu mewnoli credir fod y gwaith yma wedi cyfrannu sylfaen y gall aelodau y CBC adeiladu arno wrth symud ymlaen.

Prosiectau yng nghynllun y Cyngor

Mae'r Gwasanaethau Cyfreithiol yn cyfrannu at gefnogi a chynghori gwaith y Cyngor ar draws ei holl swyddogaethau . Yn ogystal darparu cyngor ac arweiniad i'r Cyngor, Cabinet a'i bwyllgorau ar faterion cyfansoddiadol a chyfreithiol. Mae yn bartner allweddol yn y cyflawni yma.

- **Gwasanaeth Crwner** - Er bod cyflawni Gwasanaeth Crwner yn fater sydd yn nwylo deilydd y swyddogaeth, mae sawl agwedd yn perthnasu ei hun i rôl y Gwasanaeth Cyfreithiol. Gan mai Gwynedd sy'n penodi'r Crwner a Chwneriaid Cynorthwyol, mae gennym ddylanwad sylweddol ar y gofynion ar gyfer y swyddi hyn. Golyga hyn ein bod wedi medru sicrhau fod y sawl sy'n cael eu penodi yn meddu ar y gallu i gyflawni eu dyletswyddau drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg. Mae hyn wedi ei gydnabod gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder a'r Prif Grwner sydd â throsolwg o'r trefniadau.
- **Gwasanaethau Etholiadol** - Mae'r Swyddog Gwasanaethau Etholiadol yn aelod o Grŵp Cynghori ar y Gymraeg Bwrdd Cydlyn Etholiadol Cymru. Mae'r Grŵp yn cynnwys cynrychiolaeth o'r awdurdodau lleol, y Comisiwn Etholiadol a Llywodraethau Cymru a San Steffan.
 - Amcan y Grŵp yw sicrhau bod y Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu trin yn gyfartal o ran deddfwriaeth a chanllawiau etholiadol. Mae hefyd yn rhannu arfer da mewn materion yn ymwneud â'r Gymraeg ar draws awdurdodau a sicrhau bod hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg ar gael i staff gorsafoedd pleidleisio.
 - Ers sawl blwyddyn mae'r Uned Etholiadol wedi bod yn dwyn pwysau ar gyflenwr ein system reolaeth etholiadol i addasu'r system i alluogi cynhyrchu rhybuddion etholiadol dwyieithog. Gynt roedd rhai i ni baratoi'r rhybuddion ein hunain er mwyn sicrhau eu bod yn ddwyieithog. Bellach mae'r system yn medru cynhyrchu rhybuddion yn ddwyieithog a buom yn gweithio gyda'r cwmni i'w cynorthwyo i greu'r fersiynau Cymraeg o'r dogfennau.
 - Rydym hefyd wedi gweithio gyda'r cwmni i gynhyrchu llythyrau dwyieithog i'w hanfon at etholwyr i'w hysbysu o'r newidiadau diweddar yn y drefn etholiadol e.e. y drefn gwneud cais am bleidleisiau post.

2. Beth arall sydd angen sylw yn ystod y flwyddyn nesaf er mwyn codi statws y Gymraeg a sicrhau cyfleoedd i bobl i ddefnyddio'r Gymraeg?

(e.e. addysg, adnoddau, teuluoedd, hyrwyddo defnydd o wasanaeth drwy'r Gymraeg)

3. Ydy datblygiad technoleg wedi amharu ar eich gallu i ddarparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg? Os yn berthnasol rhowch enghraifft. Sut ydych chi'n sicrhau nad yw datblygiad technoleg yn effeithio ar eich gallu i ddarparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg?

Dros y flwyddyn diwethaf mae'r Gwasanaethau Cyfreithiol wedi gweld cynnydd yn natblygiad technoleg a'r Gymraeg. Gellir cyfeirio at yr enghreifftiau isod:

Cyfreithiol - Mae lle i adlewyrchu ar y gwasanaeth a'r adnoddau ieithyddol sydd o fewn y Gwasanaeth Cyfreithiol megis dogfennau technegol sydd wedi eu creu gennym. Gall hwn fod yn adnodd i'w rannu'n allanol dan amodau priodol petai adnoddau'n caniatáu. Yn yr un modd, mae cyfleoedd ychwanegol i ddefnyddio technoleg rheoli achosion i'w llawn botensial ac i gefnogi darpariaeth drwy'r Gymraeg.

4. Sut ydych chi'n cadw cofnod o'r bobl sy'n defnyddio eich gwasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg? Allwch chi rannu data perthnasol?

e.e.

Blynyddoedd cynnar

1. *Data cyrhaeddiad y CSGA o ran nifer y lleoliadau gofal plant, a nifer plant sydd yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg.*
2. *Nifer cylchoedd Ti a Fi, grwpiau Rhiant a Phlentyn sydd yn cael eu cefnogi/cynnal.*
3. *Nifer y gweithgareddau sydd yn cael eu targedu yn benodol at deuluoedd ifanc/rhieni a babanod gan wasanaethau'r Cyngor.*
4. *Nifer y gweithgareddau teuluol sydd yn cael eu trefnu gan y fenter iaith.*
5. *Nifer ymgyrchoedd rhannu adnoddau a gwybodaeth.*

Dysgu

1. Ystadegau monitro CSGA
2. Nifer staff y Cyngor sydd yn derbyn hyfforddiant i wella sgiliau
3. Nifer prentisiaethau sydd yn cael eu cynnig gan y Cyngor
4. Nifer cyfleoedd hyfforddi/achrediadau sydd yn cael eu cynnig gan y gwasanaeth ieuentid.

Gwaith a gwasanaeth

1. Nifer busnesau sydd yn derbyn cymorth ariannol drwy gynllun Arfor
2. Nifer staff sydd yn derbyn cefnogaeth i ddysgu Cymraeg neu ddatblygu sgiliau
3. Nifer staff sydd yn cymryd rhan mewn cynlluniau cyfeillio/pencampwyr

Y gymuned

1. Nifer gweithgareddau wedi eu cynnal gan wasanaethau'r Cyngor a'r fenter iaith ar gyfer gwahanol grwpiau
2. Nifer mentrau cymunedol sydd yn cael eu cefnogi drwy gynlluniau Adfywio ac Economi

Ymchwil a thechnoleg

1. Nifer prosiectau ymchwil sydd wedi eu cynnal gan y Cyngor, neu eu comisiynu gan y Cyngor

Unrhyw ddata arall perthnasol

Nid yn addas i natur y gwasanaeth (h.y. cefnogi adrannau eraill y Cyngor).

5. Beth yw sgiliau iaith eich staff?

Mae 100% o staff Gwasanaethau Cyfreithiol (25) yn meddu ar y sgiliau i ddarparu holl ofynion y swyddi drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg.. O gamu yn ôl o'r gwaith rhanbarthol nid oes gennym ddibyniaeth ar gyfreithwyr locwm i gynnal y gwasanaeth. Oni bai fod gofyn penodol dros dro yn codi nid oes rheswm i feddwl na ellir cynnal y lefel yma.

Mae'r Timoedd o fewn y Gwasanaethau Cyfreithiol wedi manteisio ar Gynllun Yfory a' Prentisiaethau i gefnogi hyfforddi a datblygu staff o fewn y Tim Cyfreithiol ac Etholiadau yn llwyddiannus i ddatblygu staff newydd.

6.Rhowch enghreifftiau o unrhyw rwystrau, cwynion a chanmoliaeth sy'n gysylltiedig gyda darparu a hyrwyddo gwasanaethau cyfrwng Cymraeg.

RHWYSTRAU

O bryd i'w gilydd, mae'r Gwasanaethau Cyfreithiol yn comisiynu defnydd o weithwyr locwm a chyfreithwyr allanol er cyfarch gofynion am gapasiti neu arbenigedd penodol. Mae'n rhaid cydnabod ei bod yn her sicrhau darpariaeth o'r fath drwy gyfrwng y Gymraeg. Fodd bynnag, ar bob achlysur lle mae hyn yn bosib byddwn yn blaenoriaethu defnyddio unigolion sy'n gallu gweithio drwy gyfrwng y Gymraeg.

Yr agwedd arall yw'r angen i gyflogi cyfreithwyr arbenigol lefel uchel sydd yn meddu ar y gallu i ddarparu gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg. Lle'n bosib rydym yn cyfarwyddo cyfreithwyr a bargyfreithwyr sydd yn meddu â'r sgiliau iaith. Mewn rhai achlysuron mae modd sicrhau gwasanaeth ar y lefel uchaf i roi cyngor neu farn drwy gyfrwng y Gymraeg. Fodd bynnag ar faterion sydd un ai angen tîm ehangach, arbenigedd penodol neu faint prosiect mae sicrhau'r ddarpariaeth drwy gyfrwng y Gymraeg yn llwyr yn anodd, os nad yn anymarferol. Mae'r gallu i ddarparu drwy gyfrwng y Gymraeg yn cael ei nodi ar gytundebau fframwaith cenedlaethol ond, nid yw hwn yn ddarpariaeth gyffredinol ar draws y cwmnïau. Adlewyrchir hyn yn helaeth hyd yn oed o fewn cwmnïau sydd â'u gwreiddiau yng Nghymru. Mae i'w nodi fod y gallu i gynnig gwasanaeth drwy'r Gymraeg yn ffactor sydd yn cael ei adlewyrchu mewn cwmnïau lleol i Gymru fwy fwy ac yn sicr yn datblygu. Mae hyn yn caniatáu i'r Cyngor gyfarwyddo a derbyn cyngor cyfreithiol drwy'r Gymraeg.

Mae'r sefyllfa cyflogi yn benodol yn y maes cyfreithiol wedi gwella o ran denu a chadw staff mewn modd cynaliadwy. Rydym yn adeiladu ar hyn ac yn hyderus y gellir parhau i ddatblygu. Mae hyn yn cynnwys manteisio ar Gynllun Yfory i ddatblygu staff yn fewnol unai drwy hyfforddeion proffesiynol neu brentisiaethau. Mae'r Gwasanaeth Cyfreithiol hefyd wedi ymdrechu i leihau allanoli gwaith. Yn gyffredinol llwyddwyd i wneud hynny. Pan oedd angen recriwtio, rydym wedi bod yn llwyddiannus ar ddenu cyfreithwyr sydd yn meddu'r Gymraeg yn rhugl.

Mae'n bwysig cydnabod fod Gwasanaeth Cyfreithiol Gwynedd yn unigryw bron ymhlith y 22 Awdurdod, gan feddu ar dîm lle gallai'r holl swyddogion ddarparu gwasanaeth cyflawn drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae hyn yn parhau ac nid yw'r materion a nodwyd wedi newid diwylliant nac ychwaith natur y Gwasanaeth.

Fel tim , byddwn yn parhau i hyrwyddo a manteisio ar bob cyfle a geir i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei phriod le, nid yn unig yng ngwaith y Cyngor ond hefyd ar lefel cymunedol o fewn y Sir, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol.